

Komunitní práce a inkluze Romů

LEIDA SCHURINGA

SPOLU

INTERNATIONAL FOUNDATION

Předmluva

Klíč k úspěchu v rozvoji romských komunit a jejich začlenění do většinové společnosti spočívá v jejich aktivní účasti a předpokladu, že si integraci vezmou za věc sobě vlastní. Bez nich samotných nelze nalézt stabilní řešení. Komunitní rozvoj je vhodný prostředek jak zapojit Romy a přimět je k přebrání zodpovědnosti za lepší budoucnost. Může pomoci v transformaci romských komunit z kultury marginalizované, vytlačené na okraj společnosti, na kulturu rozvoje.

Tato učebnice je založena na kombinaci:

- zkušeností z deseti let praxe v komunitním rozvoji organizace Spolu International Foundation a jejich romských národních partnerských organizací ve většině zemí střední a východní Evropy.
- zkušeností z výcviků, vedených Leidou Schuringa, autorkou této knihy, pro týmy partnerů organizace Spolu a pro místní romské skupiny, během deseti let.
- relevantních teorií o komunitním rozvoji a komunitní práci.

Leida Schuringa je osoba, která dokázala sloučit všechny tyto aspekty. Navštívila romské komunity ve všech partnerských zemích a úzce spolupracuje s týmem Spolu, s nímž konzultuje své pohledy a zkušenosti. V Nizozemí publikovala několik knih o komunitní práci. Tato jedinečná učebnice je vyváženou prací, ve které jsou obsaženy teorie, metody a konkrétní příklady komunitní práce s Romy. Pokud je mi známo, je to první učebnice, ve které jsou popsány a použity zkušenosti a myšlenky Romů samotných, a rozvíjí tak novou metodu a pohled na komunitní práci.

V současnosti jsou komunitní rozvojové programy včleněny do většiny akčních plánů nebo strategií pro Romy, které jsou přijímány vládami v zemích střední a východní Evropy. Nicméně vzdělání komunitní pracovníci stále chybí. Profese komunitního pracovníka je navíc velmi náročná. Komunitní pracovníci pocítují tlak z obou stran – od místních lidí, aby dosáhli rychle dobrých výsledků a od místních úřadů, které očekávají řešení, často mnohdy přesahující rámec pravomocí těchto pracovníků. Podmínkou rozvoje této profese, pro kterou je tato učebnice velkým přínosem, je výcvik pod vedením vysoce kvalifikovaných lektorů s kvalitními praktickými znalostmi.

Když mluvíme o Romech a jejich problémech, není těžké uvést spoustu špatných zkušeností. Více podnětné je ale přemýšlet o trvalých řešeních. Prvním a nejdůležitějším krokem je víra v jejich schopnost projevit iniciativu, odpovědnost a také ve schopnost vést lidi. V této knize nejdeme mnoho příkladů z praxe, kdy Romové dosáhli dobrých výsledků ve spolupráci s místními institucemi. Jsem všem těmto Romům, se kterými jsme spolupracovali posledních deset let, velice zavázán. Tito místní romští lídři jsou hnacími stroji mobilizace svých komunit. Společně jsme se učili nejen našimi chybami, ale i úspěchy. Také díky jejich přispění dnes můžeme prezentovat tuto knihu. Jejich úsilí snad přispěje ke vzdělávání komunitních pracovníků, kteří na oplátku přivedou nové romské komunity na práh kultury rozvoje. Nejvřelejší a nejvíce pozitivní hodnocení jsem obdržel od romského vůdce v Nusfalau v Rumunsku, když jsme se shodli, že tato romská komunita je dost silná, aby pokračovala ve svém procesu rozvoje více nezávisle: „Díky tomuto projektu naše komunita získala zpět svou duši“. To je to, o čem by komunitní práce měla být!

Jef Helmer

ředitel Spolu International Foundation do ledna 2006

Obsah

Předmluva	3
Úvod	9
1. Tanec „hora“	9
2. Motiv	9
3. Založeno na praxi	10
4. Komu je kniha určena?	10
5. Struktura knihy	11
6. Poděkování	11
Kapitola 1 - Výzva	
1.1 Úvod	14
1.2 Diskriminace	14
1.3 Bydlení	15
1.4 Příjem a zaměstnání	16
1.5 Vzdělání	17
1.6 Zdravotní péče	18
1.7 Účast na politickém životě	19
1.8 Co je zapotřebí?	20
1.8.1 Cyklus vlivu	20
1.8.2 Výzva	21
Část I /Model	
Kapitola 2 - Komunitní rozvoj a komunitní práce	
2.1 Úvod	24
2.2 Sociální vyloučení a začlenění	24
2.3 Proč zvolit metodu komunitního rozvoje?	25
2.4 Co je komunitní rozvoj?	27
2.5 Výchozí body komunitního rozvoje	28
2.6 Pracovní principy	29
2.7 Proč romské hnutí?	32
2.8 Komunitní práce	33
2.9 Kompetence	34
Kapitola 3 - Model	
3.1 Úvod	38

3.2	Mobilizované komunity	38
3.3	Indikátory	39
3.4	Důležité body pro analýzu komunity	42
3.5	Třífázový model	43
3.5.1	Fáze I: Zapojení se	44
3.5.2	Fáze II: Rozrůstání organizace	45
3.5.3	Fáze III: Činnost směřující k nezávislosti	46
3.6	Linie rozvoje	46
3.7	Přesunutí ohniska pozornosti	48
3.8	Mobilizační cykly	49

Část II / Praxe

Kapitola 4 - Fáze I: Zapojování se

4.1	Úvod	54
4.2	Komunitní schůzka	55
4.3	Zahájení iniciační skupiny	56
4.4	Vyjasňování cílů a výběr priorit	58
4.4.1	Bodovací metoda	58
4.4.2	Témata a Kahnova kritéria	59
4.5	Řešení a tvorba plánů	61
4.5.1	Plán řešení problému krok po kroku	61
4.5.2	Tvorba akčního komunitního plánu	63
4.6	Aktivní komunitní účast	66
4.7	Schůzky	67
4.8	Přechod	67

Kapitola 5 - Fáze II: Rozšiřování organizace

5.1	Úvod	70
5.2	Různé druhy aktivit	71
5.3	Co to jsou samoorganizované aktivity?	71
5.4	Stimulování procesu samoorganizace	74
5.5	Kritéria pro aktivity komunitního rozvoje	75
5.6	Rozvíjení schopností vést lidi	76
5.7	Rozvoj iniciační skupiny	77
5.8	Vnější vztahy	78
5.9	Přechod	79

Kapitola 6 - Fáze III: Získávání nezávislosti

6.1	Úvod	82
6.2	Efekt sněhové koule	82

6.3	Organizace	83
6.4	Role iniciační skupiny	86
6.4.1	Typy vedení lidí podle situace	86
6.4.2	Motivování lidí k plnění specifických úkolů	87
6.4.3	Oslovování lidí	87
6.5	Vyhledávání nových lídrů	88
6.6	Rozvíjení schopností	89

Kapitola 7 - Formování hnutí

7.1	Úvod	94
7.2	Regionální rozvoj: od neformálních k více formálním sítím	94
7.3	Podpora regionálního rozvoje	96
7.4	Tvorba organizačních sítí	97
7.4.1	Struktura	98
7.4.2	Způsob práce	98
7.4.3	Volby a rizika	99
7.5	Hnutí	99
7.6	Strategická spojení	100
7.7	Rozvíjení schopností	101
7.8	Profesionální podpůrná struktura	101

Část III / Nástroje pro komunitní práci

Kapitola 8 - Oči a uši: sběr informací a motivování lidí

8.1	Úvod	104
8.2	Tvorba sociální mapy	104
8.3	Výběr nových komunit	106
8.4	Motivování lidí	107
8.5	Maslow	109
8.6	Jak získat informace?	111
8.6.1	Co je participační akční výzkum?	111
8.6.2	Tři druhy aktivizace	111
8.6.3	Získávání informací od lidí	112
8.7	Budování důvěry	113

Kapitola 9 - Vypracování plánu

9.1	Úvod	116
9.2	Příprava	117
9.2.1	Tři způsoby analýzy	117
9.2.2	Cíle	118
9.3	Návrhy strategie	120

9.4	Dílčí cíle	120
9.5	Výsledné dráhy	122
9.6	Prostředky, klíčové aktivity, oslavy	124
9.7	Podrobné plánování a závěrečné zprávy	126

Kapitola 10 - Metoda sítě

10.1	Úvod	130
10.2	Co je síť?	130
10.3	Typy sítí	131
10.4	Síťová analýza	132
10.5	Příklad: síťová analýza fotbalového týmu	133
10.6	Sociální sítě / sociální struktury	135
10.7	Sítě v sousedství	136
10.8	Způsoby mapování sociálních sítí / struktur	138

Kapitola 11 - Komunikace, spolupráce a práce ve skupinách

11.1	Úvod	142
11.2	Komunikace	142
11.2.1	Co je komunikace?	142
11.2.2	Pět základních pravidel komunikace	143
11.3	Zpětná vazba	144
11.4	Zvládání konfliktů	145
11.5	Stimulace účasti	147
11.6	Vývoj skupiny a spolupráce	149
11.6.1	První klíčové téma: začlenění	149
11.6.2	Druhé klíčové téma: kontrola	149
11.6.3	Třetí klíčové téma: afekce	150
11.6.4	Ukončení skupiny	150
11.6.5	Vývoj skupiny a kultura	151

Kapitola 12 - Učení a rozvíjení schopností

12.1	Úvod	154
12.2	Čemu by měl školitel věnovat pozornost	155
12.2.1	Příprava výcviku	155
12.2.2	Realizace výcviku	156
12.2.3	Zvládání obtížných situací během výcviku	157
12.3	Kolbův cyklus	157
12.4	Hraní rolí	158
12.5	Dotazování	160
12.6	Závěrečné zamyšlení	161

Přílohy

Příloha I	Studijní úkoly	162
Příloha II	Použité zkratky	171
Příloha III	Kompetence komunitních pracovníků pracujících s Romy	172
Příloha IV	Letní tábor	177
Příloha V	Incidenční metoda	178
Příloha VI	Model - tabulka	179